

СТАНОВИЩЕ

от проф.д.п.н. Дора Левтерова – Гаджалова,
ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование *1.0. Педагогически науки*

професионално направление *1.2. Педагогика*

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Гергана Димитрова Колчакова*

Тема: *Приобщаваща образователна среда за ученици със специални образователни потребности*

Научен ръководител: *проф.д.п.н. Дора Левтерова - Гаджалова, ПУ „Паисий Хилендарски“*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният от Гергана Колчакова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Актуалност на тематиката

Приобщаващото образование не се реализира единствено и само в училище. Сравнително слабо проучена в теоретичен и в практико-приложен аспект е приобщаващата образователна среда за децата/учениците със специални образователни потребности, която да осигурява подкрепа и ефективност за приобщаващите процеси. Актуалността на тематиката е свързана и с включеността на отделни обекти и субекти на педагогически взаимодействия в приобщаващата образователна среда, условията за нейното организиране, диференцирането ѝ като стимулираща и развиваща. В този контекст, Колчакова в дисертационния си труд представя не само актуална, но и необходима интерпретация на значими проблеми за приобщаващото образование на деца/ученици със специални образователни потребности.

3. Познаване на проблема

Докторантката Колчакова познава задълбочено проблематиката, разработвана в дисертационния труд. Не се спира само до нормативната регулация на интерпретираната проблематика в българските и международните политики, и до познати теоретични модели, а внася и детайлно прецизиране на общите и специфичните компоненти на приобщаващата образова-

телна среда за ученици със специални образователни потребности, основните компоненти на функционалното оценяване според Международна класификация на човешката функционалност, уврежданията и здравето, Екосистемния модел на приобщаващо образование в училищна възраст. Цялостното познаване на проблема на дисертационния труд личи от търсенията на Колчакова на връзките и синергетичните измерения на приобщаващата образователна среда и качеството на образование на учениците със специални образователни потребности, както и от проведените емпирични изследвания и интерпретацията на резултатите от тях.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване включва две авторски анкети, съответно за директори/заместник директори на общообразователни училища, разработена въз основа на Индекса за приобщаване и за членовете на Обществените съвети към училищата; един авторски въпросник за родители на ученици със специални образователни потребности, обучавани в общообразователна среда; както и инструмент за оценка на приобщаващата среда, който е адаптиран варианта на инструмента за самоанализ на средата за приобщаващо образование в ранна детска възраст на Европейската агенция за специални потребности и приобщаващо образование. Инструментът за оценка и анализ на подкрепящата средата за ученици със специални образователни потребности включва 6 групи въпроси: цялостна предразполагаща среда; приобщаваща социална среда; физическа среда, благоприятна за ученика със специални образователни потребности; подход, насочен към ученика; приобщаваща учебна среда и среда, отворена към семейството.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е в общ обем от 256 стандартни страници. Структурата на дисертационният труд включва увод, използвани съкращения, четири глави, обобщения и изводи, заключение, препоръки към практиката, приноси, списък с използваната литература. Използваната литература съдържа 106 източника, от които 63 на кирилица, 7 на латиница, 24 нормативни документи, 12 интернет ресурси. В рамките на изложението са включени 22 фигури, 78 диаграми, 17 таблици. Към дисертацията има и 5 допълващи приложения, които съдържат методиките на изследването- инструмент за оценка на средата, анкетни карти, въпросници, както и обобщен модел на приобщаваща образователна среда със специфични компоненти за ученици със зрителни проблеми.

В първа глава се прави теоретичен анализ на приобщаващата образователна среда в общообразователното училище. В нея се интерпретират средата като жизнено определящ фактор за човека в социалната еволюция; образователната среда като система от влияния, условия и възможности за развитието на детската личност и като фактор за качествено обу-

чение; динамичните и многопластови обкръжения и отношения на образователната екосистема: ученик-учител-среда; резултатите, процесите и структурите на качествено приобщаващо образование в училищна възраст, представени в екосистемен модел, организиран в пет измерения; концепцията на приобщаващата образователна среда, нейната определеност и нормативна осигуреност в международни и държавни документи; базисните условия за успешно приобщаване на всички ученици в училището и моделите на приобщаваща образователна среда в България. Специален фокус е поставен на екосистемния модел на приобщаващото образование в училищна възраст. Моделът представлява авторска разработка и е структуриран в пет пространства: резултати, процеси, подкрепящи структури в образователната институция, подкрепящи структури в общността, близка до училището и подкрепящи структури на регионално и национално ниво. Екосистемният модел е представен нагледно в диаграма.

Втора глава е посветена на учениците със специални образователни потребности с допълнителната подкрепа за личностно развитие в условията на приобщаващото образование. Разгледани са групите ученици със специални образователни потребности; основните характеристики на различните видове увреждания, нарушения и/или затруднения, особеностите на учене и социализация при учениците с проблеми в развитието; начините на организиране на обучението на учениците през различните времеви периоди /обучение в специално училище, интегрирано, приобщаващо обучение/, в резултат на съществуващите към момента медицински и социален модел на отношение към уврежданията; модела на отношение към уврежданията и здравето- МКФ/ ISF или функционалното оценяване на индивидуалните потребности. В стегнато изложение са изведени международни законодателни политики по прилагане на приобщаващото образование и подкрепата за личностно развитие в контекста на българската образователна система. Изведен е акцент на основните и специфични компоненти на приобщаващата образователна среда за ученици със специални образователни потребности.

В трета глава е представен дизайна на изследването. Обектът, предметът, целта и задачите следват в логическа последователност от теоретичния анализ и са представени ясно, точно и коректно. Поставените хипотези са пет и една нулева хипотеза, като са обвързани с теоретичните размишления и анализи. Впечатляващ е общия брой участници в изследването – 317 като брой групи: педагогически специалисти /без директори на училища/-154, от които общообразователни учители-70, ресурсни учители-51 и други специалисти с педагогически функции-33 /логопеди, психолози, рехабилитатори на слуха и говора, учители на ученици със зрителни нарушения, ерготерапевти/; непедagogически училищен персонал-16 (административни служители и помощен персонал); директори на общообразователни училища-50; родители на ученици със специални образователни потребности-60 и членове на Обществени

съвети към училищата-37. Представени като дейности и периоди на реализация са етапите на изследователския процес.

Четвърта глава представя анализа на получените резултати от дисертационното проучване. С богато онагледяване с диаграми е направен анализ на резултатите от прилагане на Инструмента за оценка на средата. Разгледани са психометричните характеристики от прилагането на Инструмента за оценка на средата, като се отбелязва че надеждността на въпросника е 0.92 по алфа на Кронбах или отлична надеждност. Изведени и анализирани са описателни статистики по всяка субскала. В извод, докторантката отбелязва, че ефективното приобщаване изисква едновременно прилагане на всички компоненти на приобщаващата средата, които са неделими и в синергична връзка. Следва анализ на резултатите от анкетата за директори и анкета за родители. Всяка субскала: приобщаващи политики, приобщаващи култури и приобщаващи практики, както и всеки айтем от анкетата с родители са представени и анализирани през диаграми и психометрични характеристики. Резултатите от анкетата за членовете на Обществения съвет в училищата са представен чрез процентен анализ.

В обобщени изводи са изведени констатации за поставените хипотези. Всички хипотези се потвърждават, а нулевата хипотеза се отхвърля.

Конструирани са заключение и препоръки за практиката.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Приносите на дисертационния труд са безспорни както в научно-теоретичен, така и в научно-приложен аспект . В цялата дисертационна разработка личи авторовото пристрастие, присъствие и личната ангажираност на докторантката Колчакова към тематиката. Публикациите са по тематиката на дисертационния труд.

7. Автореферат

Съдържанието на автореферата съответства на теоретичните анализи, презентиранието на емпиричното изследване и анализа на получените резултати в дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Като бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати, към докторантката Колчакова отправям предложение да публикува дисертационния труд, чието съдържание ще подпомогне реализацията на приобщаващото образование за ученици със специални образователни потребности чрез създаване и функциониране на приобщаваща образователна среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички на изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Гергана Димитрова Колчакова **при- тежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване в дисертационния труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на **Гергана Димитрова Колчакова** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика.

09.03. 2020 г.

Изготвил становището:
(проф. д.п.н Дора Левтерова-Гаджалова)